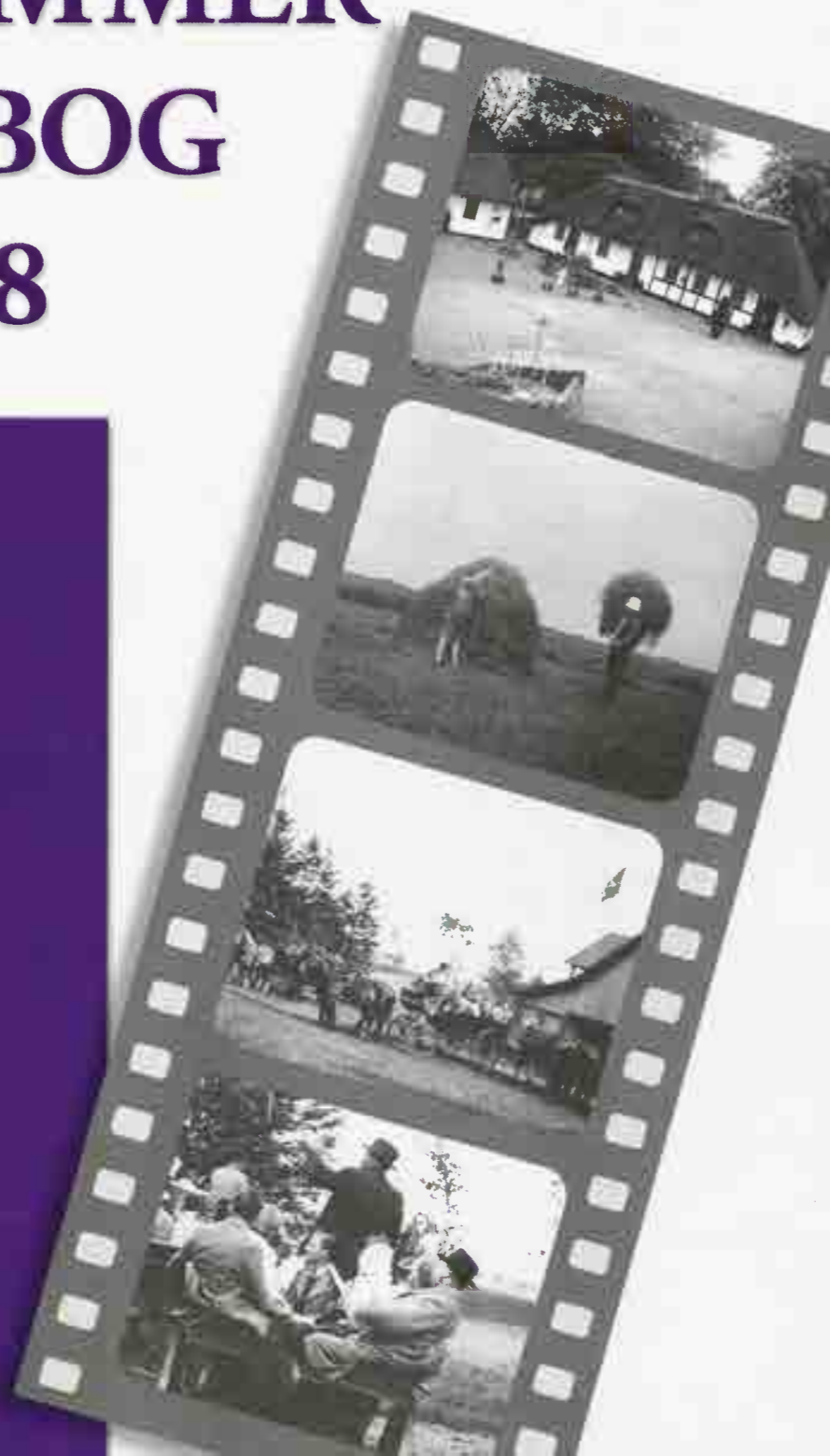

HORSENS- HAMMER ÅRBOG 2008

Indholdsfortegnelse 2008

Et kvindeliv på landet i 1900 tallet. Ketty Schødt.....	3
Brødlandshus, en ejendom med en lang historie. Arne Riis	7
Folk med kasketter. Frede Fladkjær.....	11
Langholt Folkedanserlaug. John Hein og Klem Thomsen. II del.	12
Agnete Brittasius. Aase Fladkjær.....	16
Erindringer af Børge Krogh. II del.	19
Mergelgrave skabte Klondike i Kinderup. Arne Riis.....	25
Konfirmander i Vodskov Kirke 1948. Niels Jørgen Jensen.	29
Nedlagt vælgerforening. Nyt materiale til arkivet. Frede Fladkjær	30
Dagens Cata-Strofe	31

Samlet indholdsfortegnelse for alle årbøgerne fra 1977 til d.d. bringes fremover kun hvert 3. år. Næste gang bliver i 2009 årbogen.

Iskiosk, hvor der i dag er rundkørsel ved Vodskov Kirke. Ca. 1948.

Personer på vej til Karin Kolind Hansens konfirmation i Vodskov Kirke. De er fra venstre:

Else Mortensen, Sæby. Bent Kolind Hansen, Vodskov. Ellen Mortensen, Sæby. Bjarne Kolind Hansen, Vodskov. Niels Erik Jensen, Skakkebæk, Vodskov. Sigurd Pedersen, Ballerup. Niels Mortensen, Rosenvej 7, Sæby. Foto udlånt af Grethe Skagbæk, Vodskov.

Et kvindeliv på landet i 1900 - tallet

Af *Ketty Schødt, Tidselbakken 22, Vodskov*

Barndom og ungdom

I 1920 kom jeg til verden på et lille landbrug ikke langt fra Ringsted. Af mine syv søskende døde de tre som ganske små af lungebetændelse, som var en sygdom, der før penicillinets opfindelse næsten altid var dødelig. Jeg selv var dog som seksårig så heldig at overleve en lungebetændelse.

Efter syv års skolegang og min konfirmation var ungdomstiden begyndt, og efter at have været hjemme hos mine forældre et halvt års tid fik jeg mit første arbejde, og mange andre arbejdspladser skulle følge. Gældende for dem alle var en meget lang arbejdsdag med slid og slæb i hus og have, på mark og i stald. Som regel havde jeg mit eget værelse, men et enkelt sted måtte jeg tage til takke med en divan i spisestuen.

Fritiden var sparsom, men jeg fik dog mulighed for et vinterhalvår at følge et husholdningskursus, ligesom jeg gik til folkedans og var en ivrig gymnast. Også dilettantforestillinger har jeg deltaget i.

*Ketty -
ungdomsbillede*

I 1938 rejste min ældste bror til Vendsyssel. Her lærte han en ung pige at kende, og i november 1939 blev jeg inviteret til bryllup i Stae, hvor jeg mødte min kommende mand, Karl, der var én af musikanterne. I oktober 1941 blev vi gift, og jeg forlod min hjemegn, alle mine venner, mit barndomshjem og alt det, der havde fyldt de første 21 år af mit liv. Det blev samtidig begyndelsen på et nyt livsafsnit og et langt ægteskab med (citater) ”sorrig og glæde, de vandre til hobe”.

Ung husmor under besættelsen

Det var unægtelig en stor omvæltning for mig at starte som ung husmor på den lille ejendom ”Sdr. Attrup” - en udstykning fra Attrupgård - i Rærup med ny familie, nye venner, ny egn, nyt ”sprog” osv. Og dog, dagligdagen var jeg jo vant til hjemmefra, hvor mor startede sin tilværelse på samme vis. Men der var den forskel, at jeg skulle tage over, mens min svigermor, Bedste, blev ”emeritus”. Hun var da 65 år og ikke så rask - opslidt! Også min svigerfar boede sammen med os.

Det var naturligvis en forandring, der krævede tilvænnelse for alle parter. Alene en ting som plads! Vi havde ikke en stue, som var vores ”egen”. Karl havde købt et spisebord samt en sofa og seks stole betrukket med mørklilla plys. Det var rigtig pænt, men på bordet lå et mørkerødt plysbordtæppe! Det tog jeg af og anbragte i stedet mit nye broderede spisestuesæt. Det var bestemt ikke til måde! Jeg nævner det blot som et eksempel på, hvor svært det kan være for to generationer at indrette sig efter hinanden.

Det var ikke arbejde, vi manglede, men vi havde den fordel, at vi arbejdede for hinanden, for os selv. Det var dejligt at se, hvordan alting trivedes, og det var trist, når vi mistede en hest, en ko eller et andet dyr. Det var også trist at se, når en sommer blev så tør, at næsten alting visnede væk. Jeg husker en sommer, at min bror Erling sendte en jernbanevogn halm over til os. De havde en fin høst, mens vores var svedet af. Det var en stor hjælp for os. Den sommer var der flere landmænd, der hentede

lyng i bakkerne til foder. Men at være afhængig af vejr og vind er landmandens lod.

Vores første seks - otte år under og lige efter besættelsen var på mange måder en streng tid. Krigen satte sine spor i dagligdagen, efterhånden som de udenlandske varer slap op, men vi led ingen nød, og vi lærte at udnytte de resurser, vi havde. Man kan klare sig for mindre, end mange tror, men spændende var det ikke! Kaffen slap op, men der var noget, der hed kaffeerstatning. Den blev blandet med Richs, og det var da anvendeligt.

Bedste prøvede engang at riste rugkerner i stegegryden. Det stank skrækkeligt, og hendes arme og hænder var helt brune, da hun var færdig. Kærnerne blev malet på en lille kaffemølle, men den færdige kaffe smagte ikke bedre, end den lugtede!

Sukker, mel og gryn blev også rationeret. Der var flere, der prøvede at koge en slags sirup af sukkerroer, men det blev ingen succes. Ligeså, men med lidt bedre held, lavede man kartoffelmel selv. Karl kørte somme tider op til møllen og fik malet en sæk hvede til mel og lidt byg til gryn. Det var ikke godt, men bedre end ingenting.

Det vrimlede med alle mulige erstatningsvarer. Vi lavede f.eks. "rabarberrosiner" af de nye stængler, der blev skåret fint og tørret i ovnen. Sæbeartikler - uha! Håndsåben var somme tider så ringe, at vi kaldte det lersæbe.

Brun sæbe kunne vi få, det brugte vi til storvask. Det var skrappe sager. Vi brugte ofte vaskebræt, og fingrene var fulde af huller, når vaskedagen var slut. Heldigvis havde vi også en vaskemaskine, trukket med håndkraft. Det var gerne bedstefars arbejde at trække den, ligesom det også var ham, der pumpe vand op fra pumpen ude på gårdspladsen. Vi havde en gruekedel, som tøjet blev kogt i.

Der blev fyret med tørv, som Karl og bedstefar selv gravede i en mose øst for Langholt. Der skulle graves mange tørv, for det var også det brændsel, der blev brugt i både komfur og kakkelovn.

Indtil Karls brødre, Hans og Jacob, blev gift henholdsvis tre og fem år efter vores bryllup, vaskede jeg også for dem, altså tøj fra seks voksne personer. Da vi kun, som det var almindeligt dengang, vaskede storvask en gang om måneden, var der virkelig tale om storvask. Jeg husker engang, hvor der skulle vaskes og stryges 36 skjorter!

Når så vasken var overstået, blev der varmet vand til "store badedag". Vi havde et meget stort kar til både skylle- og badebrug. Jeg kan stadig føle det velvære, det var at ligge der og slappe af ovenpå en lang og hård vaskedag. Ja, når man tænker på dengang, ryster man på hovedet og siger til sig selv: "Hvordan kunne man?"

Snart kom der rationering på næsten alting, også inden for tekstilbranchen. Man fremstillede et kunststof kaldet cellulid, noget elendigt stads, der snart var kaput. Vi fik nu aldrig noget af det. Før krigen kunne man købe mel i 50 - pundes sække lavet af hvidt bomuldsstof. De kom nu til ære og værdighed, idet man farvede dem og syede børnetøj, gardiner m.m. af dem. Jeg har sågar broderet kaffeduge af dem.

Man lærte at genbruge. Strikketøj blev trævlet op og brugt til nye trøjer. Man omsyede tøj, og kjoler og frakker fik en længere levetid end normalt. Mange ældre kvinder fik gang i spinderokken og spandt strømpegarn i læssevis.

Jeg tror, at de år var med til, at vi stadig har så svært ved at kassere noget!

Man siger, at nød lærer nøgen kvinde at spinde – og mand med, for den sags skyld. Tobak blev en mangelvare, så nogle tørrede kirsebærblade, andre såede tobaksplanter, hvis blade så blev tørret og fordelt blandt hungrende sjæle.

Der var naturligvis også rationering af både benzin og petroleum, så der var ikke mange biler på vejene. Mange busser og lastbiler kørte på generatorgas. De fik installeret en kakkelovn og fyrede med små brændestykker, kaldet generatorbrænde. Det var

ikke usædvanligt at se en bil holde ind til siden, mens chaufføren fyrede i kakkelovnen.

Vedrørende trafikforholdene kan jeg sige, at vi var så heldige, at vores cykler holdt ud, indtil vi kunne få nye dæk og slanger. Ikke alle var i samme situation, og det var de mærkeligste ting, man anvendte for at holde cyklerne i gang, men de er svære at beskrive.

Men cyklen var vigtig, da det næsten var det eneste køretøj til både privat- og arbejdstransport.

Karl og Ketty stækker hø.

Landbrugsmaskiner! Ja, vi malkede per håndkraft, høstede med slåmaskine og bandt negene med håndkraft. Senere høstede vi med en lejet selvbinde, vi havde eget tærskværk og tærskede alt kornet i løbet af vinteren. Der var ofte bunker af mus, når vi nåede bunden af ladegulvet, så der var travlhed for både hund og katte.

Krigen kommer tættere på

Der var urolige forhold overalt i landet, og det fik vi også at føle i Rærup. Vi så en dag tre engelske flyvere blive skudt ned i fjorden ud for Rørdal. En anden gang – under en af de talrige luftalarmer – røg der bombesplinter ned ved både Simonis og Hejlesens huse på Rærupvej.

Men det værste var en forårsdag i slutningen af krigen. En tysk flyvemaskine eksploderede og faldt ned lige syd for Lars og Mies ejendom på Sømærkevej. Karl gik og harvede et stykke øst for

nedfaldsstedet, men en skytsengel må have været på vagt i begge tilfælde, for ingen blev ramt, selv om det var sprængstykker alle steder, også helt henne ved vores lade.

Da vi lidt senere sad og spiste til middag, bankede det på døren, og ind kom en sølle, forfrossen tysk soldat, der bad om at måtte komme ind og blive varmet op. Vi sad og spiste hvidkålssuppe og bød ham at spise med. Han blev så taknemmelig, og så spurgte han ved hjælp af tegnsprog, om også hans afløser som vagt henne ved flyvraget måtte komme herhen og få noget at spise. Det var første og eneste gang, vi havde en tysk soldat inden for dørene, men de var jo mennesker som os andre.

Efterkrigstid

Efter krigen kom der bedre tider for alle, således også i vores lille hjem. Vi fik installeret vandpumpe i bryggerset, så vi ikke skulle slæbe alt vandet ind til husholdningen, men vi måtte stadig pumpe vand op til køerne. Om sommeren drak de af vandtruget i gården, men om vinteren bar vi vandet ind til dem i stalden – en til to spandfulde pr. ko pr. dag, så det var et større arbejde.

Der blev også tid og råd til forandringer og nybyggeri. Vi gravede ud til en stor kælder til afløsning af spisekammeret, og ovenpå lavede vi børneværelse til vore drenge.

Familiebillede 1947 - Ketty står i midten.

I 1950 byggede vi et svinehus, som senere blev til garage. Vi fik også telefon det år.

Samme år holdt vi guldbrillup for "bedsterne". Det var en stor begivenhed, og i den anledning fik vi for første gang besøg af familien i Canada – efter 30 års forløb. De blev hjemme i otte måneder og boede det meste af tiden hos os.

Allerede dengang var Bedste svagelig, og nu gik det hurtigt ned ad bakke. Hun blev det, vi i dag kalder dement. Det var et stort arbejde at passe hende oven i det daglige arbejde såvel ude som inde, og der var jo også to drenge at tage sig af. Bedste døde i 1953. De sidste tre måneder var hun sengeliggende, og der var ikke hjælp at få til pasningen, bortset fra en sygeplejerske, der kom morgen og aften i den sidste tid.

I 1954 byggede vi en ny lade, og året efter kom den nye kostald med malkerum og gasvandvarmer. Vi fik nu også malkemaskine – en stor lettelse var det, men det var nu også hyggeligt, når vi sad og malkede med håndkraft begge to. Det kunne så hænde, at vi sad og sang, endda tostømmigt. Og det er ikke engang "løvn".

Bedstefar blev efterhånden gammel og træt og krævede især det sidste halve år megen pasning både dag og nat. Han døde i efteråret 1963, 88 år gammel, ti år efter Bedste og 22 år efter, at vi blev gift.....

Vi fik Bedstefars stue lagt sammen med vores lille dagligstue, vi fik køkken med gaskomfur og badeværelse med kar. Sikken luksus!

*Ketty og Karl -
da der endnu var
heste på gården.*

I 1965 købte vi en traktor og solgte vores to gode heste. Karl byggede maskinhus til de efterhånden mange maskiner. Vi havde jo købt 13 tdr. land jord, så vi nu havde 30 tdr. land. De 13 tdr. land blev i øvrigt solgt igen i 1984 til brug for lossepads. I 1969 byggede vi til stuehuset. Alt i alt en total renovering af vort hjem. Det har kostet slid og slæb gennem de mange år, men vi har glædet os over det gode resultat. Det har kun kunnet lade sig gøre, fordi tiderne var med os.

Jeg må også huske at nævne, at der ud over det daglige arbejde blev tid til at dyrke interesser som f. eks. foreningsarbejde i Vodskov Husmoderforening, der i mange år var kendt som en særdeles aktiv og velfungerende forening, som kunne samle sine medlemmer om mange forskellige emner.

Det var ikke, som mange mente, kun madlavning, det drejede sig om. Der blev oprettet mange forskellige kurser som kjolesyning, håndarbejde, stoftryk m.m. Hvert forår arrangeredes en stor udstilling af vinterens arbejder, der også omfattede porcelænsmaling. Der kom altid mange besøgende, der kunne afslutte oplevelsen med en kop kaffe og tilhørende hjemmebagte vafler og æbleskiver. Der blev også holdt foredragsaftener med forskellige aktuelle emner. Det var i øvrigt også her, man startede med folkedans samt kvindegymnastik. Folkedanserne oprettede senere deres egen forening.

Foreningen var tilknyttet "De Danske Husmoderforeninger", der senere skiftede navn til "Aktive Kvinder" – et navn, som foreningen i høj grad levede op til. Men desværre er det her som for så mange andre foreninger. Nye tider, nye interesser! Medlemstallet faldt drastisk, og foreningen blev opløst.

De seneste år på gården

Vores tre drenge fløj fra reden og stiftede efterhånden egne familier. For os blev det nu en tid så rig på oplevelser og rejser, som vi aldrig havde drømt om eller havde turdet håbe på. Men som årene gik, ja, så mistede vi mange af vores gode naboer og venner

i Rærup. Der blev så tomt efterhånden. Ikke flere af de gode nabosammenkomster, som var en dejlig del af livet, som var med til at give mod på tilværelsen, og som vi kom til at savne. Så nu følte vi, at det var på tide at sige stop. Som tredje generation havde vi nu i 1998 afsluttet en epoke på 112 år, hvor "Sdr. Attrup" eller Sømærkevej 15 havde været i samme slægts eje.

Brødlandshus, en ejendom med en lang historie

Tekst og foto: Arne Riis 2008.

Hammer Bakker har mange pletter og steder, der emmer af historie. Et af stederne er ejendommen Brødlandshus på hjørnet af Gennem Bakkerne og Søhusevej. Her findes Søhusevejs højeste husnummer, 85, og her bor Hanne og Werner Davidsen op ad grænsen mod Vodskov Sogn. Deres hus ligger i Hammer Sogn, der på vestsiden af Gennem Bakkerne strækker sig godt 100 meter endnu længere sydpå, altså mod Vodskov, men havde Hanne og Werners hus ligget på den anden side af Gennem Bakkerne, så havde det hørt til Vodskov Sogn. Til ejendommen hører 60 tønder land, hvoraf halvdel er i skovdrift med juletræer, den anden halvdel naturområde.

Brødlandshus har en flere hundrede år lang historie, og Hanne og Werner har i gamle arkivers papirer forsøgt at få stedets historie for dagens lys.

- Vi bor midt i Hammer Bakker, lige langt til byerne omkring bakkerne og 62 meter over havoverfladen, fortæller Werner Davidsen. Han og Hanne har fundet ud af, at der har været en ejendom på grunden her siden 1467.

- Det første hus, måske de første var med lerklinede vægge, fortsætter Werner. I lange tider var der kun et hus på grunden, men senere var der tre længer,

Efterskrift

Vi bor nu på tiende år i vort dejlige nye hjem på Tidselbakken. Her har vi fået mange nye, gode venner, og vi er taknemmelige for hver dag, vi får sammen. Vi har en god, men meget anderledes tilværelse end den, vi havde som landmandspar i Rærup.

Brødlandshus ligger, hvor Søhusevej munder ud i Gennem Bakkerne. Gammelt maleri af Karl Nielsen.

og det er der også i dag. I 2004 udvidede vi nemlig med to længer, den ene parallelt med Gennem Bakkerne, den anden - lidt mindre - parallelt med beboelseshuset.

I 1400-tallet og helt frem til begyndelsen af 1900-tallet var der ikke så meget skov i bakkerne. Området var mest lyng med buske og krat.

Brødlandshus ligger godt gemt i skoven, når der er blade på træerne.

Den gamle brønd

Mens vi står på Søhusevej uden for Werner og Hannes hjem, fortæller Werner om en interessant og sjov detalje fra Brødlandshus's historiebog. Her ligger nemlig en gammel brønd. Det er en bybrønd. Det navn har relation til, at der i det nære nabolag i sin tid var andre ejendomme, altså en lille by, for det første nabohuset, der også er meget gammelt og i dag bruges af en familie som sommerhus, for det andet en ejendom - som for længst er revet ned - på den anden side af Søhusevej. Dens tomter kan man finde i jordstykket lige syd for Brødlandshus, hvor Werner har skabt et fristed, en stor, åben pavillon bygget af store akasietræstolper, hentet i Polen.

- En brønd var en væsentlig ting i de helt gamle dage, fortæller Werner Davidsen. Den havde beboerne pligt til at holde i stand og med vand, ja,

Werner Davidsen ved Brødlands gamle bybrønd. Den er mere end 300 år gammel. Her gjorde kvægdriverne gennem hundreder af år ophold undervejs til markeder i Aalborg eller længere sydpå. På ruten havde udvalgte hus- og gårdejere året rundt pligt til at have en brønd med frisk vand, så dyr og kvægdriverne kunne få noget at drikke. Også naboer havde ret til at hente vand ved brønden. I dag har familien Davidsen eget vandværk.

denne pligt var op gennem århundrederne simpelthen skrevet ind i skødet på huset, men er det ikke længere. I sin tid gik alfarvej nemlig lige forbi. Her kom ofte drivere med mange husdyr til eller fra markeder i Aalborg eller længere sydpå, måske helt nede ved grænsen. Der sku' være brønde på strækningerne, så folk og dyrene ku' få vand.

Dengang slog denne nord-sydvej gennem Hammer Bakker et sving mod vest lige her ved Brødlandshus. Alfarvejen fortsatte skråt ud over Brødlandsfladen og løb ind i Kongevejen. Nord for bakkerne lå kroen og opholdsstedet Bilidt, syd for bakkerne Langbrokro. Begge steder ku' dyrene igen få vand og driverne føde og natlogi. Det vedkom i allerhøjeste grad beboerne langs Oksevejen, som den kaldtes, at der var brønde til dyrene og spisesteder og overnatningsmuligheder til driverne.

- Derfor falder jeg og gæster, der kommer her, og som vi indvier i historien, nemt i staver ved bybrønden og lader tankerne gå 100, 200 eller endnu flere århundreder tilbage, kommer det begejstret fra Werner. Man forestiller sig let det folke- og dyreliv, der har udfoldet sig ved brønden, det hus, der dengang lå her, og hvordan det store, støjende menageri har set ud, når driverne og dyrene forsvandt skråt op over markerne sydpå. Bybrøndens og i det hele taget Hammer Bakkers historie er i høj grad medvirkende til, at Hanne og jeg finder det enestående spændende at bo her.

Hver årstid har sin charme

Hanne og Werner Davidsen har ejet Brødlandshus siden 1982 og har boet her siden 1992. De har svært ved at sige, hvornår omgivelserne er dejligst og smukkeste.

- Det er de vel i maj, når bøgen er sprunget ud og præsenterer sine lysegrønne blade, og når bestanden af fugle er ved at være på plads, siger Hanne. Det er den periode i året, der gør mig mest glad for at være her. Så har vi hele sommeren foran os.

Werner er ikke uenig.

- Men en tidlig sommermorgen eller en oktoberdag med sol og alskens farver i trætoppene er også en stor oplevelse, og det ka' en kold, hvid vintermorgen også være, siger han.

Mange sommermorgener har jeg stået lige uden for

huset, har kigget på den bugtede brødlandsflade parallelt med Søhusevej og har set 10-15 rådyr gå stille rundt på marken, fortsætter Werner. Jeg tæller dem hver morgen. Det højeste antal, jeg har set på én gang, er 25. Med et sådant syn kan man næsten ikke løsrive sig fra stedet. Senere på morgenen forsvinder dyrene stille i forskellige retninger ind mellem træer og buske. Der opholder de sig så de næste mange timer, men kommer frem igen sidst på dagen, når de mærker, der er ro.

Ubudne gæster

Apropos ro i bakkerne! Det sku' man tro var det normale på alle årstider, men sådan er det ikke.

- Fartglade mennesker - sikkert unge - bruger hovedvejen Gennem Bakkerne mellem Vodskov og Grindsted til bilræs, fortæller Werner. Det sker som regel i aften- eller nattetimer. De kommer brølende med meget høj fart den ene vej og 10-15 minutter senere lige så hurtigt i modsat retning. Det er noget, der larmer og forstyrrer dyrene en sommeraften eller -nat.

Somme tider går det galt. Vi hører af og til et brag. Så er kørslen endt mod et træ eller ind i en skrænt, og så står bilen ofte alene næste morgen mere eller mindre ødelagt, en gang imellem brændt sammen og efterladt. Typisk kan politiet så fortælle, at bilen er stjålet, og at det sikkert har været tyven eller tyvene, der har kørt ræs.

Det nye tag

Indtil 1981 boede der en væver i Brødlandshus. Hun var kørt træet i arbejdet med pasning af huset, for den kraftige storm i efteråret 1981 fik et stort træ til at vælte ind over bygningen, og træet ødelagde taget.

- Et nyt tag var nødvendigt, fortæller Werner. Og jeg ville egentlig ha' lagt et eternittag, men det ku' jeg ikke få lov til. Det sku' være stråtag. Så var det så heldigt, at gården Skovgård ved Tingvejen i Vodskov sku' ha' nyt stråtag. Det arbejde gik jeg og kiggede på en tid. Så købte jeg strå og gik hjem og lagde et stråtag på vort hus. Jeg er godt tilfreds med resultatet og har fået anerkendelse fra professionelle tagdækkere. Nu ka' jeg godt se, at et stråtag er smukkere her end eternittag.

Brødlandshus i dag. Til venstre en af tilbygningerne fra 2004. Den rummer bl. andet undervisnings- og mødelokaler

To nye længer

Og nu skal vi ha' Werner Davidsen til at fortælle om de to længer, han senest har udvidet Brødlandshus med.

- Det var en opgave, jeg gik i gang med og gjorde færdig i 2004. Der var flere mål, jeg ville opnå. For det første genskabe en trelænget gård, som der var her for mange mange år siden, for det andet skabe et fyrrum og installere et moderne fyr, der kan styres og sende varmt vand til radiatorer i de tre bygninger, fyret fodres med træ, som vi selvfølgelig har nok af, og for det tredje skabe et lokale, der kan bruges til undervisning og møder. Her samler jeg engang imellem lodsejere, der snakker om fælles anliggender. Og i de senere år kommer der flere børn, der ka' li' at være i skoven, høre om dyrene og være omkring et bål. Lokalet er udstyret med et køkken, og der er selvfølgelig borde, bænke og stole. Det er ved at være en tradition i børnehaveklasserne i Vodskov og Sulsted, at de en gang om året kommer ud til os, og det er tydeligt, at det er noget, de ka' li'.

Lodsejersammenslutningen

Hammer Bakker har i dag 150 lodsejere. Af dem er 100 med i lodsejersammenslutningen, og Werner Davidsen var i en række år formand for sammenslutningens jagtudvalg.

- På lodsejermøderne snakker vi om de emner, der er aktuelle for skovejere, fortæller han. Møderne

drejer sig meget om vore beplantninger, men også om dyrenes, især rådyrenes situation. Vi har i flere år ønsket et større antal rådyr og har derfor forpligtet os til at skåne hundyrene. Da Hedeselskabet begyndte at udleje Brandts Plantage til jagt, skød nye jagtlejere flere dyr. Nu gi'r vi lodsejere hundyrene mulighed for at leve et år længere. Det vil styrke lammenes opvækst - håber vi. Lodsejersammenslutningen arrangerer hvert år en fælles jagt i bakkerne den anden lørdag i oktober.

Krybskytter

Werner Davidsen har hørt, men også set adskillige beviser på, at der foregår krybskytteri i Hammer Bakker.

- Det er et trist kapitel og stadig et stort problem, men krybskytter er der over hele året, også når hundyrene går med lam. Det er en plage og pokkers svært at komme til livs. Krybskytterne kommer i bil sent på aftenen eller om natten og lusker rundt i terrænet.

Når dyrene forstyrres, står de stille, og hvis krybskytterne får øje på dem, er de forholdsvis nemme at skyde.

For ikke at lokke svage sjæle ud i ulovlighed undlader Werner at fortælle mere om den teori, han har om krybskytternes fremgangsmåde.

- Somme tider bli'r det nedlagte dyr slagtet og parteret på stedet, og det er en trist oplevelse og et sørgeligt syn for en lodsejer at finde et dyr, hvor ryggen er skåret væk og resten ligger tilbage, kommer det bittert fra Werner. Det er kun få måneder siden, vi havde det seneste tilfælde af krybskytteri. Udådene meldes til politiet. Desværre er der langt imellem, at synderne afsløres, men det sker heldigvis.

Dyr i Hammer Bakker

Om dyrebestanden i bakkerne kan Verner Davidsen i øvrigt fortælle, at fasanerne ikke jages. De fleste af dem er udsatte. De totalfredede grævlinge bli'r der flere af ved Brødland Sø. Rævebestanden er på vej op og ikke længer præget af, at der var en skabepidemi blandt ræve her for nogle år siden.

- Men ræve er der, kommer det bestemt fra Werner. Her hos os har vi tre-fire gange haft besøg af én af dem, og den er hver gang forsvundet med en høne eller to. Det er ærgerligt, men det ta'r vi med. Det er naturens gang.

*Den nye længe ud mod
"Gennem Bakkerne"
Her er undervisnings-
lokaler m.m.*

Folk med kasketter

Hvad lavede en snefoged, en vandsynsmand og en brandfoged?

Næppe mange yngre mennesker har en klar forestilling om, hvad disse gamle hverv indebar. Den 95-årige Karl Schødt, tidligere Sdr. Attrup, Sømærkevej 15 i Rærup, fortæller herom til Årbogen:

Snefoged

Jeg fik jobbet som snefoged omkring 1941 og havde det i tre år. Det var i de hårde krigsvintres tid, og jeg skulle påse, at den nu sløjfede Høvej mellem Rærup og Vodskov blev ordentligt ryddet. Jobbet var borgerligt ombud, dvs. at man ikke kunne undslå sig, og man blev udpeget af sognerådet. Snefogeden fik løn, og de, der skovlede sneen væk, fik også deres betaling. At modtage betaling var noget nyt. Hidtil havde snerydningspligten alene påhvilet dem, der boede langs vejene. Det var eftertragtet at blive snekaster – her var mulighed for en ekstra indtjening. Ikke alle var lige flittige med skovlen, og så var det min opgave ”at jaw på dem”.

Vandsynsmand

Hvervet som vandsynsmand havde jeg også, nemlig i nogle år omkring 1950. Også her var det borgerligt ombud og aflønnet. Der var kommunale og fælleskommunale vandløb. Vi var tre mand om arbejdet i Horsens-Hammer Kommune. I tre dage gik vi langs vandløbene – og så var det godt at have en stok med – for at se, om grøfterne var rensset ordentligt op. For hver 100 meter var der en bundpæl. Opgravningen skulle nå så langt ned, at bundpælene var afdækkede. For at slippe lidt nemmere om ved arbejdet kunne enkelte finde på at løfte pælene lidt op! Vi tilsynsmænd i Horsens-Hammer var vist lidt skrappe, skrapere end dem i Dronninglund Kommune, men det var dog sjældent, at vi måtte kassere noget. Det blev til nogle lange ture rundt på hele egnen, og undervejs spiste vi synsmænd hos hinanden.

Arbejdet med oprensning af grøfterne blev udbudt i licitation. Af fælleskommunale vandløb var der

Geråen. Tilsynet her blev varetaget af synsmændene i Horsens-Hammer og Dronninglund kommuner i fællesskab.

Brandfoged

Karl Schødt var også brandmand, dog ikke brandfoged. Det var derimod hans nabo gennem mange år Tage Kjærsgaard, Lille Mariendal, Rærup, der beretter:

Jeg var brandfoged i en halv snes år indtil kommunesammenlægningen i 1970. Det var borgerligt ombud, men lønnet. Ved brand blev der ringet til Falck og til brandfogeden, der så alarmerede de andre lokale brandmænd. Alle var udstyret med en hjelm, brandfogedens hjelm var forsynet med to bånd som tegn på hans værdighed, og han rykkede ud med en håndsprøjte.

Brandfogedens opgave var at påse, at ingen var inde i den brændende bygning, at finde ud af, om der var brandfarlige materialer som fx kunstgødning i bygningen og at sikre adgang til nærmeste brandstan-der, så Falck kunne få vand til slukningsarbejdet.

Med mellemrum var der brandøvelser, som vi indkaldtes til af den navnkundige politimester i Nørresundby, Elmer Nyborg. Han holdt streng justits – mødte man ikke op til øvelserne, vankede der bøder.

Jeg husker bl.a. en lidt speciel brandslukning. En søndag aften var der brand ved et udhus på Attrupgård, og jeg blev alarmeret. Som brandfoged var jeg den første på stedet, men jeg var ikke velkommen. Jeg blev mødt med et inkvisitorisk: Har du ringet til politiet? Sagen var den, at nogle lokale rockere holdt til her, og de var i al fredsommelighed ved at brænde nogle gamle møbler af. Jeg og min næstkommanderende, der også var kommet til, var lidt betænkelige ved at træde nærmere, men vi kendte jo godt nogle af dem, og vi blev endda inviteret indenfor, så alt endte i god forståelse.

Dengang var der også falske alarmer. Undertiden måtte vi rykke ud forgæves til fx Forsorgscenteret.

- Tage Kjærsgaard oplyser videre, at disse gamle hverv som brandfoged m.fl. blev opfattet som tillidsposter.

Langholt Folkedanserlaug II del

Af John Hein og Klem Thomsen, 2006.

Selv om der nu var dannet en egentlig folkedanserforening, fortsætter dansen stadig under LOF i endnu nogle sæsoner. En af bestyrelsens første opgaver var at udfærdige foreningens vedtægter, som blev godkendt på en ordinær generalforsamling den 5. maj 1980.

For en nystartet forening er det vigtigt at være synlig, således også for Langholt Folkedanserlaug, hvorfor der på en forespørgsel straks blev sagt ja til at give en opvisning ved byfesten i Langholt den 14. juni 1980. Der blev lejet folkedragter, således at danserne kunne tage sig godt ud. I god tid inden opvisningen mødtes danserne, dels for at få dansene på plads, og dels for at få tøjet på plads. Danselederen havde heldigvis styr på begge dele. Det blev en opvisning såvel deltagerne som arrangøren var tilfreds med.

En aktiv forening

Den 28. marts 1981 afholdt Langholt Folkedanserlaug sin første legestue. På et bestyrelsesmøde 3 dage forinden planlægges aftenen: "Formandens velkomst og tak til leder og musik, Iben og Stig, for sæsonen og overrækkelse af en flaske rødvin til samme. Dans fra 1930 – 2130, derefter kaffe og dans igen til 030. Sang ved kaffen og en afsluttende sang". På dette tidspunkt var tilmeldt 45 personer til legestuen, heraf 32 af foreningens egne medlemmer.

Denne legestue blev en succes, så kort efter sæsonstart 1981-1982 afholdtes igen en legestue, nu den 25. september. Blandt de indbudte folkedanserforeninger til de 2 legestuer kan nævnes: Vodskov, Melholt, Svenstrup, Gravlev, Hjallerup/Klokkerholm, Nørresundby, Dronninglund, Gandrup og Aalborg. Flere af disse foreninger eksisterer ikke længere. Legestuerne fandt sted på

Langholt Hotel, og det var altid en varm affære. På en af disse blev værten bedt om at åbne vinduerne for at få luft ind, men det ville han ikke, da dette ville gå ud over ølsalget. Han ændrede dog mening, da han blev vist, hvordan duggen drev ned af væggene.

På positivsiden kan nævnes, at 3 par fra Langholt Folkedanserlaug deltog i Danske Folkedanseres Landsstævne i Skanderborg i juli 1981, og at 3 par deltog i Nordlek (folkedanserstævne for folkedansere i Danmark, Norge, Sverige, Finland, Færøerne og Island) i Göteborg i juli 1982. Dette vidner om aktive dansere. På negativsiden kan nævnes, at ved generalforsamlingen den 15. februar 1982 trådte 3 medlemmer fra Langholt by ud af bestyrelsen, og blev erstattet af 3 medlemmer som boede udenfor Langholt. Det blev på sigt et problem for Langholt Folkedanserlaug, at en stor del af foreningens medlemmer ikke var fra byen, hvor de dansede.

Musikken i Langholt Folkedanserlaug blev leveret af en ung mand, der spillede en fortræffelig harmonika. En eminent brug af bassen gav en tydelig takt til danserne. Måske var det Stig Christiansens evner, der fik andre spillemænd til uden beregning at spille med. Gennem en længere periode spillede Karen Marie Jørgensen med på klarinet, og også Kirsten Kamstrup deltog i en periode med en harmonika. Så danserne var forvante med musikken.

For så vidt gik legestuerne på Langholt Kro udmærket, men kroværtens udbytte var større end foreningens udbytte. Derfor blev den næste legestue, den 4. december 1982, flyttet til Stæ Medborgerhus.

Den 11. marts 1983 gav foreningen for første gang en traditionel opvisning med efterfølgende legestue, hvortil nabofolkedanserforeningerne var inviteret. Opvisningsdansene under ledelse af Iben Lyngge, og med musik af Stig Christiansen og Karen Marie Jørgensen, var: Ottetalsdans, Norsk Rheinländer, Lang Menuet, Fyrmannt Scottish, Fandango fra Hardsyssel og Jugo.

Fane

På et bestyrelsesmøde i marts 1983 besluttes at ansøge Danmarkssamfundet om en fane, en beslutning som generalforsamlingen den 25. marts 1983 bakkede op om. På samme generalforsamling var der kritik af danselederen: "Kritik af at partner skifte sker for sjældent, terperi af dansetrin og programmet for kort. Der var tidl. dansere, der havde givet udtryk for til medlemmer, at de igen vil danse, hvis der kommer en ny leder. Det er op til bestyrelsen, om lederen skal udskiftes". Samtidig stod foreningen i den situation, at spillemændene flyttede fra egnen.

Snart modtog Langholt Folkedanserlaug besked om, at Danmarksamfundet havde taget foreningens ansøgning om fane til følge, og onsdag den 15. juni – Valdemarsdag – 1983 fik de 10 fremmødte dansere udleveret en fane ved en højtidelighed på Aalborghus Slot. I øvrigt fejrede Danmarkssamfundet samme år sit 75 års jubilæum. Arrangementet var derfor udvidet med procession gennem Aalborg til Budolfi Kirke, hvor der blev afholdt gudstjeneste.

Foreningen indkøbte en faneplade med indgraveringen "Faneindvielse 22/10-83". Den nævnte dato havde foreningen indbudt naboforeningerne til faneindvielse og legestue. De 3 søm blev slået i af Knud Drews, formand for Hammer-Kvadrillen i Vodskov, Bodil Johansen, styrelsesmedlem i foreningen Danske Folkedansere, og John Hein, formand i Langholt Folkedanserlaug. Ved arrangementet fik foreningen overrakt faneplader af Hammer-Kvadrillen, Gandrup Folkedansere, Dronninglund Folkedanserforening, Vestbjerg Folkedansere og Vendsysselsammenslutningen.

Også sommeren 1983 var der stor aktivitet i foreningen. I juli deltog 3 par fra foreningen i landsstævnet i Næstved, og i august var 24 af foreningens medlemmer på familietur til Rebild, med medbragt madkurv og dans på Rebild Spillemandsmuseum.

Ny leder og spillemænd

Forinden faneindvielsen havde foreningen engageret ny leder, Birthe Nielsen fra Langholt, og ny spillemænd, Günther Lester fra Nørresundby. Samtidig blev danseftenerne flyttet fra mandag til torsdag. Det sidste var nødvendig, men ikke smart. Da den nye sæson startede, kom der nok nye dansere til, men det betød samtidig afsked med nogle af de "gamle" dansere. Foreningen havde stadig 2 spillemænd, da Karen Marie Jørgensen endnu spillede med.

Sæsonen 1983-1984 sluttede med opvisning og legestue i Stae Medborgerhus den 18. februar 1984. En gammel kending mødte op, da Stig Christiansen supplerede foreningens egne 2 spillemænd. Opvisningsdansene var: Dronningedans fra Møn, Vals sekstur fra Salling, Langelands havtur, Tre ting fra Fyn, Sekstur på række, Sekstur II fra Vendsyssel og Venstrebenet.

Tilbagegang og lukning

På generalforsamlingen den 23. marts 1984 omtalte formanden "den manglende tilslutning efter jul". Forskellige forslag for at ryste folk bedre sammen blev drøftet både på generalforsamling og på det næstkommende bestyrelsesmøde. Tilslutningen til de sociale arrangementer var stadig i højsædet, og den 19. august tog 17 voksne og 3 børn på bustur til Hjerl Hede.

Da sæsonen 1984-1985 startede den 4. oktober, var tilslutningen katastrofal. Der blev indkaldt til en ekstraordinær generalforsamling, hvor der foruden bestyrelsen mødte 11 medlemmer op. Det blev besluttet at stille foreningen i bero denne sæson, dvs. at der ikke blev danset, og så måtte situationen tages op til ny overvejelse på næstkommende ordinære generalforsamling.

Torsdag den 14. marts 1985 var der indkaldt til ordinær generalforsamling. Der var 4 fremmødte, som hurtigt enedes om at nedlægge foreningen. Den 26. februar 1986 blev foreningens kassebeholdning – 2 sparekassebøger med et samlet inde-

stående på 1.303,91 kr. – overdraget til Langholt Borgerforening. Med overdragelsen fulgte den klausul, at borgerforeningen skulle frigive et lignende beløb til en eventuel ny start af folkedans i Langholt by, såfremt der måtte fremkomme ønske derom.

Et overdragelsesdokument blev underskrevet af John Hein og Klem Thomsen på Langholt Folkedanserlaugs vegne samt Carl Højmark og Jytte Mandal Christensen på Langholt Borgerforenings vegne. Ingen har endnu gjort krav på pengene.

Efterspil

Regelsættet for faner, som er udleveret af Danmarkssamfundet, foreskriver, at fanerne skal tilbageleveres, såfremt den modtagne forening nedlægges. Dette var Langholt Folkedanserlaug også instillet på at gøre, men løb ind i et problem. Fanebæreren, som lå inde med fane, betragtede nærmest denne som sin ejendom og nægtede at udlevere den. Hermed gik sagen helt i stå, og fanen blev "glemt". Fanebæreren boede på dette tidspunkt i Nørresundby, men flyttede senere ind i et hus på Skarrisvej i Langholt - og fanen flyttede tilsyneladende med. Fanebæreren tog nogle år senere permanent ophold i Grækenland, og huset i Langholt blev solgt. Tilsyneladende kunne en dansk fane ikke forenes med disse planer, og efter at have tilbragt mange år som en grim ælling i et klædeskab dukkede fanen op som en smuk svane ved et åbent hus-arrangement, afholdt af Horsens-Hammer Hjemstavnsforening.

Litteratur og materiale

Landsforeningen Danske Folkedansere: Danske Folkedanseres Jubilæumsskrift. 1979.

Langholt Folkedanserlaug: Protokol 1980-1985. Originalen er afleveret til Borgerforeningen i Langholt. En kopi er afleveret til Stadsarkivet i Aalborg i 1993. Desuden er denne artikels forfattere begge i besiddelse af en kopi.

Thomsen, Klem: Gandrup Folkedansere. Udgivet i årsskrift 2001 for Museumsforeningen for Hals Kommune. Gandrup Folkedansere 1964-2004. Udgivet af Gandrup Folkedansere 2004.

Langholt Folkedanserlaugs navne

Formænd John Hein (1980-1985).

Bestyrelsesmedlemmer

Aage Pedersen (1980-1981),
Lillian Erecius (1980-1982),
Erik Andreasen (1980-1982),
N. Aa. Villadsen (1980-1982),
John Hein (1980-1985),
Klem Thomsen (1981-1984),
Jane Iversen (1982-1982),
Rita Sørensen (1982-1983),
Jann Nielsen (1982-1985),
Birthe Thomsen (1982-1984),
Arne Munch (1983-1984),
Elsebeth Larsen (1984-1985),
Chr. Svendsen (1984-1985),
Jane Iversen (1984-1985).

Dansledere

Iben Lynge (1979-1983),
Birthe Nielsen (1983-1984).

Spillemænd

Stig Christiansen (1979-1983),
Günther Lester (1983-1984).

Stig Christiansen. 14. juni 1980.

Fra opvisningen i Langholt den 14. juni 1980

Bagerst fra venstre: Klem Thomsen, Vissing, Niels Aage Villadsen, John Hein, Elsebeth Larsen, Chris Svendsen, Erik Andreasen, Bent, Thorkild Erecius.

Forrest fra venstre: Iben Lyng, Birthe, Sonja Vissing, Åse, Inger Andreasen, Rita, Birthe Thomsen, Lillian Erecius og Stig Christiansen.

Billede fra Gl.Vodskov 1932. Ukendt kunstner. Fedtstifter på karton. Billedet er en gave til arkivet fra Jonna Kvist, Hjallerup.

Agnete Brittasius

Tekst: Aase Fladkjær

Foto: Svend Dam Larsen

I den gamle Horsens-Hammer Kommune kan man adskillige steder se nogle karakteristiske kunstværker skabt af en tidligere Langholt-pige. Hun hed Brita Simonsen og boede i årene 1935-1946 på "Hjørnet", en lille landejendom, der ligger på Horsens Enge, hvor Horsensvej munder ud i Halsvejen.

Allerede som lille pige tegnede og modellerede hun, og blandt de store oplevelser i barndommen var besøgene i Tingbæk Kalkminer med de mange skulpturer og hos den dengang meget omtalte pastor Laier i Hjallerup.

Kors ophængt i Horsens Kirke

At skabe sig en tilværelse som kunstner er ikke let, og for Brita Simonsen har det langt fra været en dans på roser at opnå den anerkendelse, hun nyder i dag.

I 1955 blev hun gift med Knud Jørgensen og har siden boet i Frederikshavn. Her tog hun før sin debutudstilling på Den Frie i København kunstnernavnet Agnete Brittasius, men, som hun siger i sin bog fra 2007 "Du skal ikke lade dig kue": "Dersom det gik helt galt, kunne jeg bare fortsætte i Frederikshavn som bogholder Brita Agnete Jørgensen."

Det gik ikke galt, og hvis man vil vide mere om Agnete Brittasius' spændende og til tider dramatiske liv, henvises til ovennævnte bog.

Her i Horsens-Hammer Årbog vil vi koncentrere os om den del af hendes kunst, der befinder sig i Grindsted, Langholt og Vodskov.

I april 2008 besøgte Agnete Brittasius Horsens-Hammer Hjemstavnsforening for at tage med på en rundtur til nogle af kunstværkerne.

Vi lagde ud i Horsens Kirke for at betragte et treenighedskors - udført i jern, bronze og stentøj - i et blændet vindue i kirkens sideskib. Den kirke, hvor Agnete Brittasius kom til gudstjeneste med sine forældre, og hvor hun med sin barnlige fantasi havde forestillet sig, at hun havde begået alle de synder, præsten prædikede om.

Stor var hendes forundring, da hun i forbindelse med udførelsen af korset trådte ind i kirken og så, hvor småt kirkerummet nu virkede - det rum, som var barndommens store, kolde, hvide rum.

"Tag hånd om" i Horsens Kirkes kapel.

Også kapellet ved Horsens Kirke er udsmykket af Agnete Brittasius. Her er ophængt to relieffer: "Livshjulet" og "Den sidste sejlads". Mellem de to relieffer er på et lille muret frem-spring anbragt skulpturen "Tag hånd om".

Vi fortsatte til Grindsted Sognegård, hvor altertavlen fra 2002 er udført i stentøj. Bemærk bemalinger på ramme og baggrund.

"Samfundsskulptur" –Liselund.

Altertavle i Grindsted Sognegård.

På "Liselund" i Vodskov er Agnete Brittasius repræsenteret med adskillige kunstværker såvel inden- som udendørs.

Inden døre en ret stor skulptur med titlen "Samfundsskulptur". Til den knytter sig en lille historie: K. P. Hüttel-Sørensen, Liselunds daværende forstander, havde set skulpturen ved et besøg i Agnete Brittasius' hjem og ville gerne købe den. A.B. ønskede imidlertid ikke at sælge den, da den var behæftet med en mindre fejl, hvilket hun gjorde Hüttel-Sørensen opmærksom på. "Er du da selv fejlfri?" spurgte Hüttel-Sørensen – og så fik han sin skulptur!

I kirke- og samlings-salen findes en tredelt alterudsmykning: "Maria med Jesusbarnet", "Kristusfigur" og "Pinseunderet".

Agnete Brittasius fortæller, at også mange private på hendes barndomsegn har værker af hende i deres hjem, og at det er en glæde for hende, at hun via sin kunst stadig har kontakt med barndomsegnen.

Kirsten Balling skriver i en af de små foldere, der er udgivet i forbindelse med udstillinger o.l.: "Agnete Brittasius har fundet sin egen helt specielle stil – hun elsker at knytte forbindelser til aktuelle begivenheder, men især til det religiøse.

Hendes skulpturer kan altid tolkes på mange måder, og de taler til både folks fantasi og følelser. Ved første blik lægger man mærke til form og farver, men ved nærmere studier af værkerne ser man i de små detaljer Agnete Brittasius' store kærlighed til naturen og hendes stærke sociale engagement".

Det sidste ord får Agnete Brittasius selv: "Jeg kan ikke lave kunst, uden at jeg har en ide med det. Herefter er det op til beskueren at fortolke værket på sin måde."

Udendørs - foran "Bøgen"- er opstillet skulpturen "Lysrejsen", forestillende epoker i et menneskes liv. Skulpturen er udvalgt af Ældrerådet i Vodskov.

Erindringer II del

Af Børge Krogh, 1928-2006.

*I del, bragt i 2007-
årbogen, sluttede med,
at Børge Krogh som
stor dreng var kusk for
naboen, som var slagter.*

Så kørte vi ind i Hammer Bakker, hvor han havde mange kunder blandt de fattige folk, der boede der. De kunne nok bruge noget kød og flæsk, der ikke var så ungt og første klasses, men der var alligevel en kone, der klagede og sagde: ”Det kød jeg fik sidste gang Jens, det var sotjø”. ”Nej”, som slagteren kunne bande, så havde han aldrig solgt sokød til hende, men da vi kørte derfra, sagde slagteren til mig, at det var sandt, at det ikke var sokød, for det var af Fauerholdts gamle orne. Så kom vi på vor tur til Grindsted, hvor Jens også havde kunder, blandt andre købmand Frederiksen, der havde smugkro i bagbutikken. Her blev slagteren inde i 2-3 timer, medens jeg måtte sidde på vognen og passe på hesten. Men han sendte godt nok købmandens dreng ud til mig med en stang wienerbrød. Da vi kørte videre fra Grindsted til den store gård Kællingbro, sagde slagteren, at han var både sulten og tørstig, da han kun havde fået det halve af en bajer den eftermiddag. Det troede jeg dog ikke på, men skulle ikke have noget sagt. Kællingbro ejedes dengang af Svend Djernis. Her var slagteren også inde et stykke tid. Jeg havde fået et halvt rugbrød, som jeg skulle give hesten imedens, men jeg turde ikke gå ned af vognen, da de havde en stor, sort dansk hund, den var næsten lige så stor som hesten, så jeg fik skænd, fordi jeg ikke havde fodret hesten. Fra Kællingbro kørte vi den lange vej fra Kællingbro og til Faurholt, som ejedes

af Thuen, en af slagterens venner. Så var det ved at være mørkt, men vi skulle også til Møllergaard og Østergaard i Lyngdrup. Først da var vi færdige til at køre hjem og var hjemme kl. 9.

I Gl. Vodskov boede en gammel mand, der blev kaldt ”Tvon Ais Peter”. Hvor han havde navnet fra, ved jeg ikke, men muligvis fra et hus, hvor der stod en stor tjørn. Han var en lille krum, mager mand og havde altid en stor, klar dråbe, der hang i enden af næsen. Han gik omkring og arbejdede for folk med forskellige ting, såsom at slå lyng til køerne eller tærse med plejl. Han kunne også klinke porcelæn for folk. Han tog 25 øre for at klinke en mælkekande eller en skål. Man skal være på tærerne, når der er noget at fortjene, sagde Anders Peter. Han fik 50 øre om dagen for sit arbejde, ja, og så fik han jo kosten, og kunne han også få et par drammer, så var dagen reddet.

Slagteren smed alle indvolde og slagteaffald ud i træerne omkring huset, så der var især om sommeren en stank uden lige og mage, og så sloges spyfluer i tusindtal med krager, katte, hunde og ræve om det. Engang da Tvon Ais Peter var henne ved slagteren at arbejde, fik han øje på et stort kohoved, der lå derude i træerne. ”Der er reglemå møj godt tvø på det”, sagde Anders Peter, så da han gik hjem om aftenen, tog han fat i det ene horn på hovedet og trak af med det og med en sværm af fluer efter sig. Hans mave var vant til lidt af hvert, så det tog han ingen skade af.

Engang købte slagteren en tyr, som var blevet mandolm og var gået løs inde i kostalden. Folkene på gården turde ikke gå ind til den, så de havde ikke fået fodret og malket en hel dag. Så slagteren gav næsten ingenting for tyren, men han var snu. Han gik op på loftet over stalden, tog nogle brædder af her og der, så han kunne komme i nærheden af tyren. Han havde en jernstang med en krog i enden, den fik han i tyrens næsering. Med den trak han tyrens hoved i vejret og skød den så.

Jeg vil også fortælle om en mand, som hed Thuen og ejede den store gård Fauerholt. Thuen var også noget handelsmand og ville også gerne have øl.

Derfor var han og slagter Jens sommetider ude at køre sammen. Thuen havde en af de første biler på egnen, en lille lastvogn. Engang slagter Jens var med ham ude at køre, syntes slagteren jo nok, at hans træsko var for beskidte til at tage med ind i bilen. På datidens biler var der et bredt trinbræt. Jens trak af træskoene og satte dem på trinbrættet, hvorfra de faldt af. Om han fandt dem igen, eller hvordan Jens måtte gå hjem på strømpefødder, ved jeg ikke. Thuen var en meget stærk mand. Han vejede om ved 300 pund, så når han var fuld og kørte i grøften, kunne han selv skubbe bilen op på vejen igen.

Af andre naboer havde vi Nymark, en gård på 85 td. land. Dem kom mor og far sammen med nogle gange om året. Lars og Maren, som folkene hed, var gamle folk i 80 års alderen, hvilket var en meget høj alder dengang. De sidste år Lars i Nymark levede, var han næsten blind og lå i sengen det meste af tiden, men han var jo nysgerrig for at vide, hvem det var, når der kom nogen ind. Så han lå altid og råbte: "Hvem er her?" Han døde først, og Maren sad så som ejer af gården i nogle år. Hun var en skrap og bestemt dame, der nok kunne styre det hele. De havde, som så mange andre steder på gårdene på landet nogle ugifte børn, der var hjemme og kunne gøre det meste af arbejdet. Der var to sønner, Laurits og Johannes og datteren Johanne. Johannes blev senere gift med en enke, som hed Dusine og havde gården Nykro ved Hjallerup. Laurits overtog hotellet i Langholt, da hans bror Jens, som ejede det, pludselig døde. Johanne fik gården og havde i mange år en bestyrer, som hed Jonathan Pedersen. Nok på grund af hans noget trælse fornavn blev han altid kaldt Pedersen. Da jeg var den mindste derhjemme, var jeg ofte med far og mor, når de var i byen om aftenen og også med ovre i Nymark. Som man jo havde det dengang, havde de også i Nymark en stor stue eller sal ovre i vestenden af huset. Den kaldtes storstuen og blev kun brugt en enkelt gang, når der skulle være særlig store fester, ellers brugtes den til opbevaring af tøj og andre ting. Der stod nogle kister og skabe. I kisterne var der ruller af vadmestøj, sengetøj og linned, i skabene hang deres sorte festtøj og køre-

kapper. I en af kisterne opbevarede Maren hendes og Larses ligtøj, noget fint broderet lærredstøj. Det var noget af det første, den unge kone sørgede for at få lavet, så snart hun var blevet gift. Man havde en mere naturlig indstilling dengang, både til livet og døden, og man skulle jo klare det hele selv.

På den anden side af Horsensvejen boede Valdemar Svendsen og hans kone Dorteia. Hun var datter af hestehandler Morten Jensen i Vodskov. De havde to drenge, som hed Svend og Thorkild. Dem fulgte jeg tit med til skole. Valdemar Svendsen havde altid en orne, til hvilken vi kunne komme med vore søer. Som den mindste, var det altid mig, der skulle have den lidet eftertragtede bestilling, som det var at drive med soen. En so er et meget tvært og genstridigt dyr, så der kunne tit være meget besvær med at få den til at gå den vej, som den skulle. Kom den til at løbe langs en fure i marken eller noget, den ikke kunne se, hvad var, kunne det sommetider tage en halv time med at få den forbi det.

Næst efter Valdemar Svendsens lige mod Horsensvejen boede Betteajs, som han kaldtes. Han var nærmest en dværg, og hans kone var næsten dobbelt så lang. Betteajs havde en søster, som hed Else. Hun var lige så lille. De stammede nede fra bakkerne i Øster Hassing, og folk troede, at de var, hvad man kaldte skiftinge. Det var troldebørn, som trolde i gravhøjen havde byttet om med normale børn. Anders og Hanne havde en hel flok børn, som var normale af størrelse. Dem gik jeg også i skole sammen med. Anders havde en mølle på laden, en klap sejler, som den kaldtes. En dag da vi kom fra skole, var møllen løbet løbsk og kunne ikke stoppes, så der var fare for, at den skulle blive ødelagt. Anders kom ud med et stykke reb og sagde, om en af os ville prøve at kravle op og stoppe og binde møllen. Så skulle vi få 10 kroner, men ingen af os fremmede drenge ville eller turde. Det var snestorm og meget koldt, men Otto, hans egen dreng, som var stor og stærk, sagde, at han godt ville prøve. Jeg forstår slet ikke, at Anders turde lade ham gøre det, da det var livsfarligt at prøve det i den høje mølle. Men Anders

var vel mere glad ved møllen og pengene til reparation, end han var ved drengen. Børn havde han jo nok af. Otto kravlede op i møllen og fik den med besvær bundet. Da Otto kom ned rakte han hånden frem og sagde, at nu ville han gerne have de ti kroner. Men Anders sagde: ”Dem kan du få træsko for, når du kommer til at trænge til dem”. Otto blev gal og sagde: ”Så kan jeg kravle op og løse møllen igen”. Men han gjorde det dog ikke. Selv om Anders var meget mindre end børnene, så havde de dog stor respekt for ham.

Nærmest Nymark ligger et hus med 2-3 td. land, det kaldes Nymarkhus. Her boede Jens Brix og Anne. De havde i alt fald 10 børn. Jeg gik i skole sammen med de fire yngste. Medens Mergelbanen var i gang, arbejdede han ved den. Han havde lavet en sti over markerne og gik derned. Han havde en lille hest og en ged.

Oppe i krydset, hvor Horsensvejen gik ind i Sæbyvej, lå en ejendom, som hed ”Ny Attrup”. Her boede Jens Gustav Jørgensen og Erna, en søster til Valdemar Svendsen. De havde en børneflokk på ni, som var på alder med mig, men de gik i Vodskov skole. Jens Gustav var også grisehandler. Han købte og solgte smågrise hjemme på egnen, men stod også til torvs i Aalborg med dem.

På det modsatte hjørne af Horsensvejen, har der ligget et hus, der kaldtes ”Bajerhuset”. Her havde der været lidt købmandshandel og smugkro. Dengang kom der mange vognmandskuske kørende med hesteforspand. Her i Bajerhuset kunne de holde og få et hvil, fodre hestene, og selv få en bajer til deres mellemmad. Senere blev Bajerhuset det sted, hvor den første brugsforening på egnen begyndte med en uddeler, som hed ”Bajermanen”. Da brugsen senere blev flyttet ned på hjørnet af Gravsholtvejen i Langholt, stod Bajerhuset og forfaldt. Så flyttede der nogle rakkere ind og boede der i nogle år, men da folk ikke var særlig glade for dem, de var vist ikke alt for ærlige, så lod kommunen huset vælte.

Ved Sæbyvejen ligger en ejendom som hedder Huldal. Her boede en mand, som hed Erik Poulsen, (1875-1953). Han blev aldrig kaldt andet

end ”Jerik”. Han havde købt ejendommen, medens han var ugift, men han blev senere gift. Han kone hed Ane (1875-1930). Hun havde været husbestyrerinde et sted oppe i Grindsted og havde to drenge med sig, Johannes og Carl Emil. Hun var blevet smidt ud, der hvor hun havde plads, og hun og drengene vidste ikke, hvor de skulle gå hen. Så de sad i vejgrøften med deres få ejendele og græd. Erik var en god mand, han fik medlidenhed med dem og tog dem i hus. Senere blev han og Ane gift og fik fire børn, tre piger og en dreng. De havde det meget nøjsomt, da det var en dårlig ejendom, men Erik var meget arbejdsom. Han købte noget jord til ude ved Mødholt grusgrav. Det var nogle tørveskift fra gårdene i Horsens. De havde gravet al tørven væk og nu regnede de ikke jorden for noget. Erik kørte sand og fyldt i gravene og jævned dem med skovl, så han fik en jævn eng, hvor han slog hø med le, læssede det grønne græs på vognen og kørte det hjem på bakken ved huset, hvor han spredte det ud til tørring. Når der var udsigt til regn, stakkede han det op, og på den måde fik han noget godt, tørt hø. Han tjente noget ekstra ved at arbejde i Skytteplantagen med at plante og skove træ.

Huldal.

Da jeg var barn lå der en dansepavillon med restauration her i Skytten. Det var først Jens og siden Laurits Nymark fra hotellet i Horsens, der drev den.

Der var mange fester i løbet af sommeren. Der var dans og fest hver onsdag aften, foruden der var bal næsten hver lørdag. Det var jo før bilens tid, så alle kom gående eller cyklende. Kun i

Værtsparet Laurits og Clara Nymark

høstens tid måtte de ikke holde fest. Der var for at de unge karle og piger ikke skulle blive trætte og søvnige, så de kunne bestille for lidt om dagen. Fagforeningerne fra Aalborg og Nørresundby kom her også og holdt fest og udflugt. De kom tit med toget, Østervråbanen, der gik lige ved enden af Skytten. Der var en holdeplads, som hed Attrup. Så marcherede folkene med musik i spidsen ned igennem skoven til pavillonen. Da vi var børn, fik vi lov til at løbe op og se det. Det var en stor oplevelse dengang. Senere kom fagforeningerne til at køre i hestevogne herved. Der var feststemning over det, når de kom. Koner, børn og hunde i små, pyntede vogne med bøgegrene og flag.

Hestevogne ved Skytten.

Der har også her i Skytten ligget en mølle i gammel tid. Det var Attrup mølle, som hørte til Attrupgård, der var en herregård i gammel tid. Selve Møllebrinken står lige rund og hel endnu. Skytten har jo sit navn fordi der har været skydebane her i flere hundrede år. Skovene er plantet

på hedejord fra Attrup og Kinnerupgård og er en aktieplantage med godt tyve aktionærer.

En kilometer nord for Bajerhuset ligger Brødbakken, hvor Sæbyvejen går gennem jorden, som har hørt til mit hjem. Navnet har bakken fået, fordi mange fragtkuske holdt hvil her, så både de og hestene kunne få en bid brød. Jeg husker den gamle vognmand Lund fra Nørresundby. Han kørte mest med varer til købmændene og tog andre ting med tilbage såsom gammelt jern fra smedene. Han kørte også ud til landmændene med kalk og kridt til gødning på markerne. Han var kommet med mange læs til far, så han havde givet markerne kalk og fik derfor ikke mergel, da mergelbanen kom i gang. Vognmand Lund havde sikkert dobbelt fortjeneste på kalken, da det var noget, han skulle flytte, når der var byggeri, og der blev gravet ud til grund og kælder. Når han så havde det på vognene, kunne han lige så godt køre ud og sælge det til landmændene. Det var et koldt arbejde om vinteren at være kusk. Lund sang og nynnede hele tiden og bankede skiftevis den ene arm og så den anden.

Da han blev gammel døjede han med ene mand at brodde de store heste, når det var glat om vinteren. Så var far sommetider oppe på bakken for at hjælpe ham med at holde hestens ben oppe.

Inde i bakkerne ligger Urmose, som er et landbrug på ca. 30 td. Land. Det blev også kaldt "Hvolt", da det ligger meget lavt. Her boede en gammel enkemand, som hed Lars Urmose. Han havde to børn hjemme, en søn Jens og en datter Sine. Lars Urmose døde lige straks jeg kan huske og sønnen Jens kort efter. Han havde haft tuberkulose i mange år. De havde fået en lille lastbil ned for at hente kisten med Jens, men det var så blødt og bundløst, at de nær aldrig havde fået bilen vendt og kørt derfra igen. Alle de mænd, som var kommet for at synge ham ud, måtte skubbe på, så deres sorte fjederstøvler var vist ikke særligt rene, da de kom til kirken,. Kvinderne gik ud over markerne. Så solgte Sine og hendes søskende Urmose i 1932 til Asger Nielsen og hans kone Sofie. De var lige nygift. Askar var søn af smeden i Vodskov. Sofie

havde mødt ham på Sjælland, hvor han tjente ovre som karl. Sofie var af polsk afstamning og meget dygtig til at arbejde, så de fik hurtigt Urmose lavet til et mønsterbrug med nye huse, stor have, og stort hønsehold. De fik 7 børn, hvoraf en døde som lille, og en søn kørte galt i bil og slog sig ihjel.

I ejendommen næst efter slagterens boede Christian Andreasen og Amalie. Det var hendes hjem, som hun arvede efter forældrene. Chr. Andreasen var udlært mejerist og arbejdede på Kinnerup mejeri. Her kørte Amalie mælk til, så det var nok der, de fandt hinanden. De fik to sønner, hvoraf den ene blev kæmner i Elling ved Frederikshavn. Den anden blev ikke gift og blev ved at være hjemme. Chr. Andreasen var jo regnskabskyndig og blev derfor kasserer i sygekassen, hvad han var i mange år.

Kinnerupgård, en gård på ca. 150 td. land, ligger også i udkanten af Hammer Bakker. Den ejedes i min barndom af Chr. Mølholm, som var gift med Ella, en datter af mejeribestyrer Bagge i Kinnerup mejeri. Chr. Mølholm sad i mange år og døjede med at få det til at køre rundt, men så var han så heldig, at der blev fundet mergel på hans jord. Der blev dannet et mergelselskab, som tog store mængder mergel op. Det varede i 8 år. Der var lagt banespor over markerne i alle retninger, og der blev kørt mergel med lokomotiver ud til et stort område. Mergellejet var en stor arbejdsplads, hvor der var mange folk i arbejde. Der blev bygget flere huse til arbejderne i Kinnerup og Uggerhalne, og der kom også to nye købmænd. Mølholm solgte mergel for 80.000 kr., hvilket var mange penge dengang, når vi tænker på, at han kun gav 100.000 kr. for gården. Mølholms havde seks børn, 3 drenge og 3 piger. De var lige gamle med min søster og jeg, men de gik i Gravsholt skole. Det var de børn, vi kom mest sammen med dengang. Mølholm var en hyggelig mand, han kunne lave en del tryllekunster for os børn.

I Kinnerup var der to huse, en købmandshandel og mejeriet. Vi leverede mælk til mejeriet fra

mit hjem, først til mejeribestyrer Bagge, siden til bestyrer Chr. Nielsen og hans kone Anna. Under krigen i de kolde vintre, som var de koldeste i dette århundrede, med ned under 30 gr. frost, var det en kold bestilling at køre mælk, og spandene var bundfrosne, når vi kom til mejeriet med dem. Mejeriet havde heller ikke elektricitet, så alle maskinerne blev trukket af en stor dampmaskine, et stort fyr med en meget stor vandbeholder. Normalt blev der fyret med kul under kedlen, men under krigen kunne der ikke fås kul, så derfor blev der fyret med, hvad der kunne fås fat i. I to år fyrede de med granris, men det meste af tiden med halm. Halmen blev leveret af Møllergård i Lyndrup. Der gik godt et halvt læs presset halm til om dagen.

For at holde hovedvejen fra Aalborg til Frederikshavn åben for trafikken af tyske militærbiler, satte tyskerne russiske krigsfanger i store kolonner til at holde sneen af vejen. De begyndte fra en ende af og gik hele vejen igennem. De måtte selv sørge for husly om natten og for kosten. De lå rundt omkring i folks lader og stalde og købte den føde, de kunne finde ved købmænd og lignende. Jeg har set dem spise skosvæerte og drikke brillantine, uden at det så ud til at skade dem.

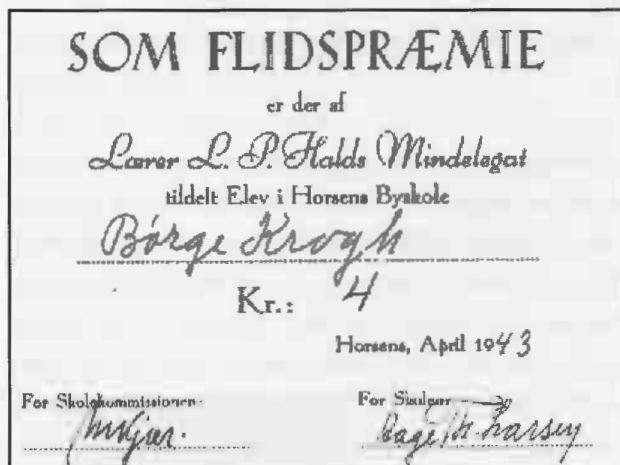
Børge Kroghs legitimationskort

Under de hårde vintre florerede der megen sygdom, måske også smitte fra de tyske soldater og krigsfangerne. Der var en stor epidemi af difteritis, som man så fandt på at vaccinere imod. Den vinter, der var mest koldt, kom der en epidemi af fåresyge. Der havde jo nok ikke været en epidemi af den sygdom i mange år, for det var mest de unge karle på omved 20 år, der blev syge. Sygdommen var meget ondartet. Den angreb alle kirtler i hele kroppen, især testiklerne. Min bror Carl var den vinter på højskole i Try, men var heldigvis hjemme på besøg, da han blev syg. Han var meget syg. Sygdommen gjorde, at hans hjerte blev dobbelt så stort som ellers og løb løbsk flere gange. Så måtte vi have lægen til at give ham en indsprøjtning.

Engang om natten, en nat med 25° frost, måtte vi have lægen. Vi havde ikke telefon selv, så min søster og jeg måtte løbe over marken til sygekasserer Andreasen, for at få ringet efter lægen. De blev meget forskrækkede, da vi kom og kaldte af dem. Jeg husker, at der var så megen sne, at vi måtte langt udover marken for at komme igennem, og jeg husker, at vi græd, fordi vi var bange for, at vores bror skulle dø inden lægen kom. Lægen selv var en ret svag og syg mand, men dengang kom læger, om også de havde været ude flere nætter i træk. Han kunne ikke køre ned til gården, men måtte holde oppe på hovedvejen. Far gik op og hjalp ham. Han gik foran lægen og trådte spor i sneen, så lægen lettere kunne gå. Heldigvis kom min bror sig, men lægen sagde bagefter, at han ikke havde troet, at han havde overlevet. Rundt om på gårdene lå de unge karle og var meget syge. De fleste steder kom de ind at ligge i stuen, da der jo ikke var varme på værelserne. Mange steder kom deres mødre og sad og holdt vagt over dem.

Så vil jeg skrive om skolen jeg gik i. Det var Horsens skole. Der var tre km at gå. Skolen havde en lærer og en lærerinde. Læreren hed Hald, og lærerinden hed frøken Lehmann. Lærer Hald var en meget dygtig lærer, og frøken Lehmann var også dygtig, men var fanatisk religiøs. Der var fire klasser i skolen, læreren havde 2. og 4. klasse og lærerinden 1. og 3. klasse. De store børn i 3. og 4.

klasse gik i skole fire dage om vinteren og kun to dage om sommeren, så kunne de hjælpe mere til i den travle sommertid. Mange af drengene var hjorddrengene ude fra de store byer af. De store børn gik til læreren, vist også for at han bedre kunne styre og banke de store drenge, hvad han også gjorde. De mindste klasser gik i skole to dage om vinteren og fire dage om sommeren. Jeg husker, at når det var rigtig kold vinter, og jeg kunne nå ud til Horsensvejen til Jens Gustav Jørgensen, som kørte mælk på slæde, kom jeg op at køre med ham. Jeg sagde: "Ja, men jeg skal være i skolen til kl. 8". "Ja, men så skal jeg også være på mejeriet", sagde Jens Gustav, "sæt dig op i læ ved spandene". Det har jeg aldrig glemt ham for.

Dengang var der jo hverken børnehave eller børnehaveklasse, så det var en stor omvæltning for os børn langt ude fra landet pludselig at skulle være i mellem så mange fremmede børn. Det var vi jo ikke vant til, men heldigvis havde jeg min storesøster Jutta med den første dag.

Alle børn både fra Gravsholt, Uggerhalne, Grindsted, Vodskov, Rærup og Horsens gik til præst i Horsens præstegård. Jeg gik til pastor Kjær. Han var en meget rar og venlig præst. Vi blev konfirmerede i Vodskov Kirke, fordi den var den største af kirkerne og kunne rumme langt flest.

Mergelgrave skabte Klondike i Kinderup

Tekst og foto: Arne Riis. 2008.

Meta Jonstrup
august 2008.

Efterhånden kan kun ganske få i Horsens-Hammerområdet huske de gyldne år i 1930'erne, da der blev gravet mergel i Kinderup, og tipvogne trukket af lokomotiver hver dag kørte mergel fra gravene til privatbanestationerne i Vodskov og Uggerhalne. Her blev mergelen læsset over i banevogne, hvorefter privatbanerne transportererede herlighederne til nordjyske landmænd, der spredte mergelen ud på deres sandede, kalkfattige marker.

Et stort antal mennesker - i højsæsonen om foråret omkring 100 mandfolk - var beskæftiget på den store arbejdsplads i Kinderup. Den blev drevet af et mergelselskab og i et tæt samarbejde med Det Danske Hedeselskab. Mergelgravningen udviklede sig i 1930'erne til lidt af et Klondike og varede til og med 1937.

I de otte år tjente adskillige arbejdere så godt, at de - da eventyret var ovre - var i stand til at købe en gård. Det var så meget ekstra positivt, som det var samme periode, det danske samfund og især dansk landbrug oplevede den værste nedtur med konkurser, fallitter og stor arbejdsløshed. I 1938 skønnede Hedeselskabet, at al mergel var bragt

op i Kinderup, men eventyret blev fortsat i en ny mergelgrav ved Store Vildmose, senere ved Lille Vildmose og igen senere ved Store Vildmose.

I hvert fald én husker klondikeperioden i Kinderup. Det er Meta Jonstrup, der i dag bor Hovedgaden 60, Ingstrup, men havde en stor del af barndoms- og ungdomstiden i Kinderup og Vodskov og i øvrigt som barn boede i nærheden af de forskellige steder i Nordjylland, hvor der blev fundet mergel i jorden. Hendes forældre var Karla og Aage Andreassen. Moderen døde i 1980, faderen i 1982.

Meta Jonstrup er i dag 83 år gammel. Hun har en enestående hukommelse og fortæller gerne detaljeret om mergelperioden i Vendsyssel. Hendes far var med i jagten på mergelen fra 1928, til det hele sluttede i 1940'erne efter afslutning af Anden Verdenskrig, da landmændene igen kunne importere forskellige kunstgødninger og gik over til andre jordforbedringsmidler. Hun husker også navne på gamle skolekammerater og veninder, de mange naboer, hendes familie havde, hvor hun boede, hvem hendes far og mor i det hele taget kom sammen med, hvordan hverdagene og arbejdsdagene var, og hvem hendes far arbejdede sammen med i mergelgravene.

- Men mergelbjergningen var endnu ikke begyndt, da jeg blev født i 1925, fortæller Meta. Jeg kom til verden i landsbyen Tranget ved Taars i et hus, der lå ved stationen, og som blev kaldt Blækhuset, men som nu er revet ned. Far havde en lille købmandsforretning, som ikke kastede meget af sig, og det endte med, at han lukkede.

I 1928 var Hedeselskabet begyndt at grave efter mergel i Poulstrup øst for Vrå, og her fik Far arbejde, fortsætter Meta Jonstrup. Vi boede først i Gammel Sæsing, senere i Ny Sæsing, og Far cyklede hver dag fra vort hjem til og fra mergelgraven. Hedeselskabets kontor lå i Taars. Graven ved Poulstrup gav kun mergel fra sig 2½ år, men så fortsatte eventyret i Kinderup.

I foråret 1930 flyttede Metas familie fra Ny Sæsing til Vodskov.

- I en måneds tid boede vi hos min bedstefar og bedstemor i Idskov, fordi det var vanskeligt at finde en lejlighed i Vodskov. Vi boede først ved Ole Jensen, kaldet Wolle Jensen, derefter ved fru Berthelsen til 1932. Derefter - indtil 1938 - boede vi i Kinderup lige over for den store bygning, hvor Jan Pedersen bor og i mange år havde autoværksted, men hvor der dengang var mejeri.

Fra foråret 1930 hed fars arbejdsplads Hjallerup Mergelselskab, og mergelen blev nu gravet op i Kinderup. Området havde Hedeselskabet købt af gårdejer Christian Mølholm, Kinderupgård. Hans kone hed Ella, og hun var datter af daværende mejeribestyrerpar Kirsten og Hans Bagge. Ægteparret Bagge havde tidligere været bestyrere på Rærup Mejeri. Deres eneste søn, Jens, var bestyrer på mejeriet Vangsholm i Vidstrup ved Hjørring. Foruden Ella havde Kirsten og Hans Bagge en yngre datter, Katrine, gift med husmand Peter Torp på Kogholm.

Meta Jonstrup fortæller, at forberedelserne til mergelgravningen i Kinderup begyndte i 1929.

- Det var et stort arbejde, fortsætter Meta. Overjorden sku' fjernes, og gravemaskinen på plads. Der sku' lægges banespor til stationsbygningerne i Uggerhalne og Vodskov og skaffes tipvogne. Far begyndte på pladsen marts 1930 med at opstille og montere pumper, der sku' fjerne vandet, og en måned senere begyndte så selve gravningen efter mergel. Vejen til mergelgraven gik fra Vodskovvej lige før Kinderup Mejeri.

Lige over for mejeriet var i 1928 bygget et langt, hvidt hus, der stadig ligger tæt op ad Vodskovvej og ved vejen op til Kinderupgård, men i dag er gråt. Samtidig blev bygget de to første nabohuse af røde sten. Bygherren var Christian Jensen Pedersen, i daglig tale kaldet Amerikaneren, fordi han i adskillige år havde boet i USA og havde udmærket sig i den spansk-amerikanske krig på USA's side. Huset var bygget til Jensen Pedersens søn Aksel, gift med Olga. Selv boede Amerikaneren sammen med en ugift datter, Johanne, i det første af de to rødstenshuse ved siden af.

Meta Jonstrup husker meget klart det brogede liv og store opbud af mennesker, der dengang hver dag var i Kinderup.

- Det begyndte med stor larm hver morgen, når mælkekuskene kom til mejeriet med et utal af fyldte mælkejunger. Dernæst kom arbejderne, der skulle ud til mergelgraven, de fleste på cykel, men mange kom gående. Helt fra Klokkerholm kom de cyklende, også fra Vester Hassing, Hjallerup og Vodskov. Mange af arbejderne havde ærinder hos købmanden, og han havde en god forretning, selv om der også var en købmand på hjørnet af Vodskovvej og Grindstedvej. Denne købmand hed Ludvig Jensen. Jeg ved ikke, hvor mange gange om dagen eller i ugen han cyklede ned til arbejderne i mergelgraven med frisk bagerbrød, tobak og drikkevarer, men det skete tit.

Meta oplevede mergelgraven som en god arbejdsplads.

- Da vi var flyttet fra Vodskov til Kinderup, løb jeg og vores hund tit ned til far i mergelgraven. Jeg oplevede aldrig, de talte hårdt til hinanden. De kunne holde sjov med hinanden, men var aldrig grove og ondskabsfulde.

Fars arbejde var at passe pumperne og holde graven fri for vand. Det var ofte et hårdt arbejde, også fordi han ofte gik helt alene ved graven. Tidligt hvert forår skulle graven tømmes for, hvad der var havnet i den i vintermånederne.

Overformanden på arbejdspladsen hed Peter Jensen, hans kone Margrethe, og de havde to hjemmegående sønner, Herman og Vagner. En tredie søn, Ernst, var gift og boede i Hjallerup.

Peter Jensen var en afholdt leder. Hans yngre bror, Christian, var gravemester. Han boede i Uggerhalne. Her boede også lokofører Emmerich. Den ældste på holdet, lokofører Ravn, boede i Hjallerup, hvor hans kone havde en manufakturforretning. Lokofører Sørensen boede med kone og datter i Vodskov og lokofører Hansen i Jerslev, jo, jeg husker dem vistnok alle sammen.

Meta Jonstrup mener også at huske, at der i starten kun var én petroleumsmotor i mergelgraven. Den var stor og stod i et træskur lige over graven.

- Senere kom der en mindre motor, vistnok en

elektromotor, fortsætter hun. Den var anbragt i et lille rødt skur. Først stod skuret på kanten af graven. Derefter blev den flyttet ned i graven i takt med, hvor højt vandet stod. Denne motor blev hver dag inden fyraften bugseret ned. Så var det fars opgave at sørge for, at begge motorer fungerede natten igennem, altså pumpede vandet op. Det har ikke været ufarligt for far, når han skulle ned ad den lerede skrænt til motoren. Vandet blev pumpet fra graven over i en bæk.

I pauserne mellem fars tjek af pumperne gik han ind i arbejdspladsens remise, der lå i nærheden af graven. I den var der en spisestue med bord og bænke og en kakkelovn. Og jeg husker, at kakkelloven somme tider blev fodret, så varmen gjorde den rødglødende. I dette rum spiste folkene om dagen deres mad. I remisen var der også et lille kontor, hvor formand Jensen hver uge uddelte de små, gule lønningsposer.

I remisen stod lokomotiverne, og jeg mener, der var fire eller fem. Remisen rummede også et værksted, hvor materiellet kunne efterses og eventuelt repareres. Hele vejen rundt var remisens vægge udstyret med flotte, fantasifulde tegninger. Det var lokofører Hansen, der var kunstneren. Han var søn af den kendte lærer Hansen, Jerslev og havde også andre kunstneriske evner, var blandt andet en glimrende sangskriver.

Der var mange, der arbejdede i mergelgraven og ude på skinnestrækningerne. Der var sjakket, der læssede overjord. Den blev skovlet over i tipvogne og kørt væk. Det var et hårdt arbejde. Så var der sporstopperne. De arbejdede både ude på banelinjen og inde i graven. Sjakformanden hed Jeppe Rasmussen, dengang først i 30'erne.

Hver mand havde en makker. Far havde først Ingemann fra Hjallerup. Han stoppede efter at have købt et landbrug. Så fik Far Niels Frandsen fra Klokkeholm som makker.

Brødrene Otto og August Jensen var to andre af Fars arbejdskammerater. De læssede begge overjord. Otto var fagforeningsformand i Vodskov og boede på Skovvej (i dag: Granlunden). Hans kone hed Anna, og de havde to små børn, Grethe og Knud.

Også August og hans kone, Gudrun, med børnene Eva, Kaj og Eigil boede i Vodskov - i Villa Hytten. De byggede senere ejendom på Ulsted Rimmer. Johan var klapmand ved mergelgraven. Det vil sige han stod på gravemaskinen og trak klappen væk, når skovlen på maskinen kom op med mergel. Også Johan boede i Vodskov - på den gamle gård Anesminder. Hans kone hed Rosa. De var ikke helt unge, og deres fire børn var voksne. Min mor og far kom meget sammen med denne familie.

En af mergelgravene august 2008

Mergelbanens spor gik vidt omkring. Kom man med Sæby-banen, kunne man se mergelbaneskinne ved Gettrup i Ulsted, og de ku' fra toget også ses i nærheden af Ørsø, men jeg husker ikke præcist, hvordan mergelbaneskinneerne forgrenede sig og var forbundet.

1937 blev den sidste sommer, der var liv i mergelgraven ved Kinderup. Da havde mor og far boet i begge Amerikanerens huse. Der var kommet nyt bestyrerpar på Kinderup Mejeri, Christian Nielsen, der i 1935 blev gift med Anna fra Brandborg i Tylstrup. Christian Niensens bror, Ejner, var førstemejerist. Han blev senere gift med købmand Carl Jensens datter fra Grindsted. Ægteparret Bagge flyttede til deres datter og svigersøn i Kogholm.

Foråret 1938 stoppede den tidligere store arbejdsplads i Kinderup totalt. Der var ikke mere mergel i jorden. Nu skulle der fortsættes i Store Vildmose, så meget af grejet fra Kinderup blev flyttet til Biersted, hvor den nye grav skulle være. En del af arbejderne flyttede med, mens andre, f. eks.

gravemesteren og nogle af lokoførerne, flyttede til Vestjylland, jeg tror Videbæk.

Cirka 1940 solgte Aksel Pedersen købmandsforretningen i Kinderup og købte en større i Brovst. Amerikaneren kom på det nyopførte alderdomshjem i Vodskov, hvor det kneb for det urolige, men meget spændende menneske at falde til ro. Mor, Far og jeg sammen med i hvert fald fire familier fulgte med formand Jensen til Vildmosen og fandt bolig i Aabybro 1. maj 1938. I 1940 var mergeleventyret i Store Vildmose slut, men blev fortsat i Randrup ved Kongerslev, altså i Himmerland. Vi flyttede fra Aabybro til Bælum, og her tog jeg eksamen på præliminærskolen.

Mergelgravningen i Randrup varede til 1943. Der var tilsyneladende ikke mere mergel, og folkene - også min far - kom tilbage til Store Vildmose, hvor der var fundet nye mergelforekomster. Vi flyttede med, nemlig til gården Søndergaard i Nørhalne Mose, og her var Far fortsat med i mergelgraven, indtil han blev pensioneret.

- Efter Anden Verdenskrigs afslutning i sidste halvdel af 40'erne kom der nye gødninger og jordforbedringsmidler til landet, og det var slut med at grave mergel, fortæller Meta Jonstrup.

En af mergelgravene august 2008

Om Metas voksenliv skal naturligvis også fortælles:

For hende var det ikke et jaw at blive gift. Det skete først i 1964, da Meta var 39 år, og her er forklaringen på, at hun aldrig har fået børn. Hun

mødte Andreas Jonstrup. Han var nogle år ældre og boede hjemme hos sine forældre, der havde en landbrugsejendom i Sønder Saltum. Det var jo godt nok.

Mindre godt var det, at Andreas var formand for Ungkarleklubben, en stor forening med medlemmer fra det meste af Vendsyssel. Klubben var stiftet i 1956, og dens vedtægter sagde, at den kun optog ugifte mænd, og at medlemmer, der blev gift, øjeblikkeligt skulle udmelde sig eller blive ekskluderet.

- Det vidste Andreas, men det offer var han parat til at yde, fortæller Meta. Ungkarleklubben holdt mange baller altid på Tylstrup Kro. Det var her, vi mødtes, og vi var til samtlige baller lige til og med det sidste bal, før vi blev gift i januar 1964. Så var det slut med det sjov. Ungkarleklubben mistede to medlemmer - og fik ny formand, men Andreas og jeg havde mange herlige minder fra den tid, og i dag har jeg de bedste minder fra 26 års ægteskab med Andreas. Ungkarleklubben eksisterer vistnok ikke længere.

Andreas og Meta Jonstrup overtog senere Andreas' forældres landejendom i Sønder Saltum og udvidede driften med en maskinstation. Gård og maskinstation blev drevet næsten til Andreas Jonstrups død i oktober 1990. Han er begravet på kirkegården ved Saltum Kirke.

Da var Meta Jonstrup leder af telefoncentralen i Tylstrup. Hun stoppede, da centralen blev automatiseret og nedlagt.

LEKSIKON:

Mergel: latinsk navn for en slags kalkholdigt ler, en sedimentbjergart, der især tidligere blev gravet op mange steder i Danmark og transporteret ud til landmænd. Mergelen blev anvendt til jordforbedring. Den består af moræneler, ler fra diluviumtiden (første periode i kvartærtiden, da isen, der havde dækket Danmark og store dele af Nordeuropa, smeltede). Almindeligvis indeholder mergel 10-30 procent kalk, ofte en del mere.

Metas billeder blev stjålet.

Årbogen 2008 ville gerne have krydret denne artikel om den gyldne mergelperiode i Kinderup i 1930'erne med nogle af de billeder, som Meta Jonstrup og hendes familie har taget. Det er ikke muligt, for Metas billedalbum blev sammen med

andre ting stjålet under et indbrud på det værelse, hun havde i Aalborg, da hun var telefonistinde her. Tyveriet blev meldt til politiet, men blev aldrig opklaret, og Meta må leve med, at hendes mange uerstattelige private billeder er forsvundet for bestandigt.

Fra mergelbanen. Foto fra Hjemstavnsforeningens billedarkiv.

Konfirmander Vodskov Kirke den 4. april 1948

Forreste række fra venstre: Knud Olaf Larsen, Langholt. Anders Leth Svendsen, Hammerdam. Hans Christian Blok, Rørup. Bent Jensen Larsen, Grindsted. Eivind Sudergaard Larsen, Grindsted. Børge Blok Kristensen, Horsens. Knud Otto Blok, Skanderborg.

Midterste række fra venstre: Aase Blok Kristensen, Horsens. Asta Christensen, Brusholt. Else Berthelsen, Lyngdrup. Ebba Christiansen, Hedegaard. Povla Annine Jensen, Aalborg. Pastor Kjær, Horsens Præstegaard. Ella Jensen, Horsens. Marie Kathrine Stefie Svendsen, Skanderborg. Margrethe Kathrine Christensen, Petersborg. Inger Olesen, Vodskov.

Bageste række fra venstre: Henry Christensen Dal, Horsens. Poul Erik Kristensen, Graverhus. Søren Peter Morell Mathiasen, Uggerhalne. Birger Baunwall Jensen, Vodskov. Preben Bjeldbak, Sjøldenglad. Knud Arne Sørensen, Uggerhalne. Jens Myrthue Jensen, Grindsted. Karl Christian Tinius Bundgaard Poulsen, Grindsted. Hans Jørgen Koch, Grindsted.

Nedlagt vælgerforening - eksempel på nyt materiale til Hjemstavns- foreningens arkiv

Af Frede Fladkjær

Horsens-Hammer Konservative Vælgerforening, der blev nedlagt pr. 31/1-07, har overdraget alt foreliggende arkivmateriale til Hjemstavnsforeningen. Året før kunne vælgerforeningen fejre 40-års jubilæum. Ved den lejlighed blev der udnævnt tre æresmedlemmer: Jes Tyrrestrup, Sigurd Svendsen og Frede Fladkjær, der alle havde været med fra foreningens start og stiftelse i 1966. Samtidig med foreningens nedlæggelse blev det vedtaget at indgå i den nye Aalborg Konservative Vælgerforening – ud fra princippet én kommune, én vælgerforening.

Af hensyn til historieskrivningen kan det oplyses, at Jes Tyrrestrup var medlem af det gamle Horsens-Hammer Sogneråd fra 1962-70 og medlem af Aalborg Byråd fra 1970-78; Sigurd Svendsen sad i sognerådet fra 1966-70; Ole Dahl i byrådet 1990-93 og Aksel C. Nielsen i amtsrådet 1983-88. Aksel C. Nielsen har siddet i vælgerforeningens bestyrelse i 25 år og har desuden været formand for Aalborg 5. kreds (Nørresundbykredsen).

Nørresundbykredsen har undertiden givet konservativt valg til Folketinget, også på ministerniveau, nemlig Knud Østergaard som forsvarsminister og H.P. Clausen som kulturminister og justitsminister. H.P. Clausen var desuden kortvarigt formand for Folketinget.

Bag disse få, ydre data gemmer sig naturligvis det politiske arbejde, der har været udført af de folkevalgte gennem adskillige år. Det fortjener

påskønnelse, at nogen vil bruge tid og kræfter på at påvirke lokalsamfundets udvikling ud fra deres politiske grundholdning. Men der har også været arbejdet bag kulisserne i den lokale vælgerforening med fx mødearrangementer, uddeling af pjecer og ophængning af valgplakater, med stillingtagen til politiske emner, med udfærdigelse af resolutioner og med mange og lange taktiske overvejelser over, hvordan man kunne få folk til at stemme konservativt og allerhelst blive medlem af partiet.

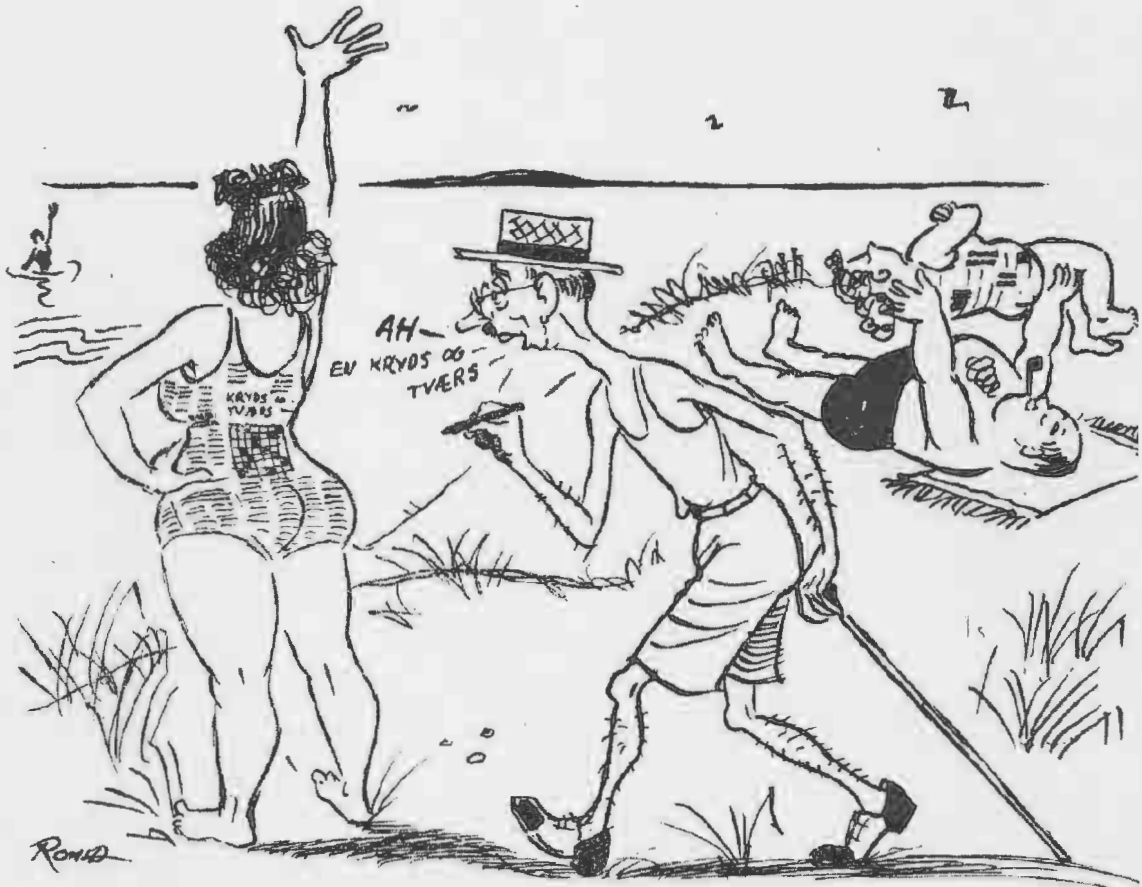
Enkelte pudsigheder er det også blevet til. Fx var der en lokal krovært, der efter sigende var medlem af samtlige vælgerforeninger – man må jo pleje sin forretning. Og jeg husker en situation, hvor jeg sad i en lygtepæl for at hænge en valgplakat op og blev anråbt af en forælder, der i kraftige vendinger meddelte mig, at jeg som lærer overhovedet ikke kunne tillade mig sådan noget. Vi var nok ikke partifæller.

I vores arkivmateriale mangler vi et foto af et meget langt skilt, vi lavede og placerede på den grund, hvor lægehuset nu ligger, med den noget pompøse tekst "Horsens-Hammer siger JA til Europa!" - det var i forbindelse med folkeafstemningen om Danmarks indtræden i EF(EU) i 1972. Kan nogen være behjælpelig?

Foreningens tre æresmedlemmer. Fra venstre: Frede Fladkjær, Jes Tyrrestrup og Sigurd Svendsen. Foto: Vodskov Avis.

Fede Overskrifter

Amerikaneren laver nu Badedragter af Papir. De kan dog kun holde een Dag.

Der laves mange Kunster
i Dag i USA.
En Masse kvikke Hjerner
maa de velsagtens ha'.
Hver Dag man gaar og tænker:
Hvad mon det næste bli'r?
Nu blev det Badedragter
af simpelthen Papir.

De laves som Aviser
med Dagens sidste Nyt.
Med saadan en paa Kroppen
bli'r Damen ikke snydt.
Og naar saa Mandfolk kikker,
saa kan man jo forstaa,
det er de fede Typer,
de gaar og kikker paa.

Hvad Holdbarheden angaar,
saa er den kun en Dag.
Det er jo ikke meget
i Floridu-s-a.
Men til det danske Klima
er Badedragten fjong.
Her vil den kunne klare
en Gennemsnitssæson.

Horsens-Hammer Hjemstavnsforening

Foreningens formål er at øge kendskabet til
– og interessen for Horsens, Hammer og Vodskov Sogns historie

Medlemskab:

Anmodning om medlemskab rettes til foreningens kasserer eller til et medlem af bestyrelsen.

Kontingent for 2008 er 60 kr. for en husstand.
Der udleveres 1 årbog pr. husstand, og kun den person, som tegner medlemskabet, har stemmeret på generalforsamlingen.

Generalforsamling i 2009 bliver mandag d. 4. maj 2009 kl. 19.30.
Se annonce i dagspressen herom.

Vi gemmer "det gamle" til de næste:

Foreningen indsamler og opbevarer gamle genstande, fotos, papirer, protokoller, artikler, erindringer m.v., som har lokalhistorisk interesse.

Henvendelse herom til et bestyrelsesmedlem

Foreningens årbog:

Vi modtager meget gerne stof til årbogen, som er udkommet siden 1977 med "aktuelle" artikler fra lokalområdet.

Det er stadig muligt at købe enkelt-eksemplarer eller evt. hele serien.

Indholdet er samlet og redigeret af bestyrelsen.

Ansvarshavende: Foreningens formand
ISSN 0106-5998

Foreningens arkiv indtil 31. december 2008:

Vodskovvej 27, 9310 Vodskov.

I kælderen under "Det gamle kommune-kontor".
Desværre er bygningen solgt til nedrivning pgra. råd og svamp. Hvor arkivet befinder sig efter denne dato vides ved redaktionens afslutning i august endnu ikke.

Åbningstid:

Første torsdag i hver måned kl. 14-17.

Åbent hus sidste lørdag/søndag i september kl. 14 -17.

Besøg ellers efter aftale.

Samlingen af landbrugsredskaber:

"Lerbæk", Rærupvej 70, Rærup.

Besøg efter aftale.

Samlingerne på Vodskov skole:

Samlingerne er under revision. P.t. lukket.

Foreningens bestyrelse:

Svend Dam Larsen
Formand, arkivleder.
Tlf.: 98 29 33 40

Svend Laursen.
Kasserer.
Tlf.: 98 29 31 56

Regnar Kjærgård
Tlf.: 98 28 62 90

Niels Jørgen Jensen
Tlf.: 98 28 60 35

John Schødt
Tlf.: 98 29 43 48

Arne Riis
Tlf.: 98 28 66 17

Aase Fladkjær
Tlf.: 98 29 33 07

Suppleanter:

Jakob Arentoft
Frank Sørensen

Revisorer:

Henning Bach Andersen
Per Bøgh Christensen

Æresmedlem:

Birthe Jensen